

AYASOFYA

Resim : Ayasofya (<https://21vyte.org/tr>, Erişimi: 04.02.2023).

İstanbul Fatih ilçesine bağlı Sultanahmet meydanında bulunan Ayasofya Camisi 4. yüzyılda ahşap çatılı bir bazilika biçiminde inşa edilmiş kilise idi. Hagia Sophia Kilisesi olarak şehrin en büyük kilisesidir. Yaygın olan bir görüşe göre Ayasofya ismi ilkçağdan kalma harabe ve ören yerlerine halk tarafından verilen genel bir

addır. Ayasofya'da ismini burdan aldığı düşünülmektedir (Eyice, 2020, 206; <https://www.hurriyet.com.tr> Erişim: 07.08.2022).

Hristiyanlığı kabul eden Roma İmparatorluğu'nun ilk kilisesidir. Konstantin'in Roma'ya alternatif olarak kurduğu Konstantinopolis'e (İstanbul) hristiyan kimliğinin sembolü olarak "Megale Ekklesia" (Büyük Kilise) ismi ile imparatorluk kilisesi inşa ettirmiştir. İmparator Jüstinyen (527-565) tarafından tamir gören bu kilise Hagia Sophia (Kutsal Bilgelik) ismini alır. 1453 yılında Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethi ile bu bölgenin İslam camiasına geçtiğinin sembolü olarak kilise camiye çevrilmiştir. Ayasofya olarak isimlendirilmiştir. Dünyaya ve özellikle Hristiyan dünyasına Osmanlı İslam egemenliğinin ilanıdır. İslam kimliğinin sembolüdür. İstanbul'un fethi ile sadece bir kaç kilise camiye çevrilmiş, diğer kiliseler, mabetler camiye dönüştürülmeyip gayri müslimlerin kullanımına bırakılmıştır. Özel gecelerde padişahların katıldığı Ayasofya Cami, İstanbul'un önemli simgelerinden olmuştur (Aydın, 2020).

Tarihte Ayasofya, I. Constantios (327-337)'un eseri olarak yapılmaya başlanmıştır. Oğlu II. Constantios tarafından ibadete açılmıştır. Fatih Sultan Mehmet dönemine kadar birçok kez tahrip edilmiş ve yıkılmıştır. Çeşitli Bizans imparatorları tarafından tamir edilip ilaveler yapılmıştır. 537 yılında yapılan tamiratta tavan mozaik bitkisel ve geometrik motifler ile 900'lü yıllarda ikonaklazma akımının bitiminden sonra yapılan figürlü mozaikler de günümüze kadar ulaşmıştır. 700'lü yıllarda İstanbul'un fethinden evvel Latinlerin verdiği zararın yanı sıra doğal afetler nedeniyle de zarar görmüştür. Bizansın zayıflaması ve ekonomik açıdan da iyi durumda olmaması gibi nedenlerle 1354 yılında Bizans Ayasofya'ya kısmi bakım yapabilmıştır. 1402 yılında İspanyol Rus elçisi Ruy Gonzales de Clavijo, Ayasofya'yı bakımsız halde bulmuştur.

Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nden elde edilen bilgiye göre İstanbul'un fethinden birkaç yıl önce Ali Neccar isimli Türk mimar Edirne'den İstanbul'a çağırılmıştır. Mimar Ayasofya'nın kuzey kısmını tamir ettiğini ve müstakbel minarenin kaidelerini de hazırladığını ifade etmiştir (<https://www.hurriyet.com.tr> Erişim: 07.08.2022; Eyice, 2020, 206-210; Cengiz, 2017, 47).

İstanbul fethinin gerçekleştiği dönemde harap durumda olan Ayasofya Fatih Sultan Mehmet tarafından fethin sembolü olarak camiye çevrilmiştir. Fatih, kendi hayratı olarak cami sıfatında vakfetmiştir. İçine mihrap ve minber yapılmıştır. Camiyi tamir ettirip yanına medrese yaptırmıştır. Mimar Sinan tarafından yapının ayakta kalabilmesi için takviye prandalar yapılmıştır. Minareler eklenerek yıkılması engellenmiştir. I. Mahmut döneminde kütüphane yaptırılmıştır. İlerleyen dönemlerde zamanın padişahları tarafından da bazı eklemeler yapılmıştır. Avlu içine şadırvanlar, sıbyan mektepleri, muvakkithane, avlunun güney kısmına Osmanlı sultan ve şehzadelerine ait türbeler inşa edilmiştir. İstanbul fethinin önemli simgelerinden olan Ayasofya Cami, İstanbul'un gözde camileri haline gelmiştir. <https://www.hurriyet.com.tr>, Erişim: 07.08.2022; Eyice, 2020, 206-210; Doğan,2009,7).

Bakanlar Kurulu Kararı ile 24 Kasım 1934'te cami olmaktan çıkarılıp Müzeler Genel Müdürlüğü'ne bağlandı. Etrafındaki medreseler yıkıldı. Cami içindeki halı, eşya ve levhalar çıkarıldı. Ayasofya'da müze çalışmaları 15 yıl sürdü. 1947 yılında tamamlandı ve cami müze niteliğine büründü. 1996'da Dünya Anıtları İzleme listesine alındı. UNESCO Dünya Mirası listesine eklendi ve minare ve kubbesi yeniden restore edildi. İlk defa 1980 yılında kısa süreliğine Hünkar mahfili ibadete açıldı. Sonra kapatıldı. 2000'li yıllarda Ayasofya'nın tekrar cami olması için hukuki süreç başlatıldı 2016 yılında Hünkar Kasrı bölümüne asaleten imam atandı, minarelerinde ezan okunarak bu bölümde vakit namazları kılınmaya başlandı. 2020 yargı kararı ile Ayasofya'nın tamamı cami vakfiyesi vasfına kavuştu. Diyanet İşleri Başkanlığı'na devredilerek tekrar cami statüsünü aldı. Ayasofya-i Kebir Cami-i Şerif adıyla ibadete açılmıştır (Eyice, 2020, 210).

Osmanlı Devleti süresince en gözde camilerden olan Ayasofya Cami sultanlar tarafından bakım, onarım, tezyinat ve ilave mimari yapılarla zenginleştirilmiştir. Günümüzde tekrar cami olarak halka açılmıştır. Fatih'in vakfı ve İstanbul'un fethinin sembolü olan Ayasofya, Türk halkının ve tüm İslam aleminin gönlünde önemli bir yere sahiptir. Dünyanın çeşitli yerlerinden müslümanlar namaz kılmak için gelmekte ve farklı dinlerden insanlar ziyaret etmektedir.

Yağmur Nisa DOĞAN

KAYNAKLAR:

Eyice, S. (1991). *Ayasofya. TDV İslâm Ansiklopedisi, 4: 206-210, İstanbul.*

Cengiz, H. (2017). *Ayasofya Camii ve Vakıfları. Academia Accelerating the world's research 30, 46-53.*

<https://www.hurriyet.com.tr/galeri-ayasofya-kac-yilinda-yapildi-ne-zaman-muze-oldu-ayasofya-camii-ile-ilgili-bilgiler-41571667/3> [Erişim: 07.08.2022].

Aydın, M. (2020). **İstanbul'un Müslüman Kimliğinin Sembolü: Ayasofya.** <https://samsun.edu.tr/istanbulun-musulman-kimliginin-sembolu-ayasofya/> [Erişim: 07.08.2022].

Doğan, S. (2009). Sultan Abdülmecid Döneminde İstanbul-Ayasofya Camii'ndeki Onarımlar ve Çalışmaları Aktaran Belgeler. *Bilig Dergisi*, 49, 1-34.

<https://21yyte.org/tr/fikir-tanki/ayasofya-da-neler-oluyor> [Erişim:04.02.2023].